

Administratīvās apgabaltiesas darbības attīstības koncepcija

Rīgā

2024.gada 24.oktobrī

Koncepcija sagatavota saskaņā ar Tieslietu padomes 2019.gada 15.martā apstiprināto Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka un tiesu nama priekšsēdētāja izvirzīšanas un iecelšanas kārtību, kandidējot uz Administratīvās apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieka amatu.

Tiesu administrācija pieteikšanos uz amatu izsludināja 2024.gada 10.oktobrī.

Koncepcijas sagatavošanā ņemti vērā Tieslietu padomes darbības stratēģijā 2021.–2025.gadam ietvertie mērķi un uzdevumi tiesu varas neatkarības stiprināšanā, efektīvas, ērtas, savlaicīgas, sabiedrībai saprotamas un pieejamas tiesu sistēmas nodrošināšanā un sabiedrības uzticības tiesu varai veicināšanā.

Koncepcija tiek balstīta tostarp pašreizējās situācijas vērtējumā un redzējumā par turpmāko attīstību.

I Redzējums par tiesu sistēmas darbību

Viens no demokrātiskas tiesiskas valsts principiem ir tiesiskuma princips, un tikai neatkarīga tiesu vara var nodrošināt taisnīgu tiesas procesa rezultātu. Tiesnešu neatkarības nodrošināšanā ir ieinteresēts ikviens, attiecībā uz kuru tiek spriesta tiesa. Tādējādi tiesnešu neatkarība garantē tiesiskuma nosargāšanu sabiedrības un valsts interesēs (*Satversmes tiesas 2010.gada 18.janvāra sprieduma lietā Nr.2009-11-01 7.2.punkts*).

Tiesnesim ir piešķirtas tiesības pieņemt galīgos nolēmumus par personu tiesībām un pienākumiem. Tādēļ ir svarīgi, lai tiesu spriestu kvalificēts profesionālis, kurš nodrošina sabiedrības uzticēšanos tiesām, jo spēj jebkurā lietā panākt taisnīgu risinājumu. Katrs Latvijas tiesnesis šobrīd ir Eiropas tiesnesis, kurš veicina un nodrošina Eiropas Savienības vērtību iedzīvināšanu un nostiprināšanu mūsu tiesību sistēmā.

Tiesu sistēmai jāspēj pielāgoties objektīvām izmaiņām, kuras izraisa gan globāli notikumi, ģeopolitiskā vide, gan izmaiņas pašā tiesu sistēmā. Tiesām ir jāņem vērā sabiedrības prasības prognozējamas tiesiskās vides nodrošināšanā, objektīvā, kvalitatīvā un ātrā tiesas procesā.

Tiesnešu un tiesu darbinieku uzdevums ir aktīvi pilnveidot savas zināšanas un prasmes, lai nodrošinātu kvalitatīvu tiesas pakalpojumu sniegšanu sabiedrībai. Liela loma tajā ir organizētājām apmācībām, un Tieslietu akadēmijas projekta īstenošanas rezultātā ir sagaidāmas apmācību programmas, kas nodrošinātu praktisko un teorētisko zināšanu un iemaņu apgūšanu. Ņemot vērā, ka civiltiesību, krimināltiesību un administratīvo tiesību joma nereti saskaras konkrētās tiesu lietās, piemēram, bērnu tiesību un būvniecības jomā, liela vērtība būtu pievēršama tiesnešu starpdisciplinārajām mācībām/semināriem.

Izaicinājums ir jaunu un profesionālu juristu atlase tiesneša amatam, jo šobrīd vērojama paaudžu maiņa tiesnešu sastāvā. Jārada apstākļi, lai jaunie tiesneši, sākot

amata pienākumu pildīšanu, spētu intensīvi apgūt tiesneša darbam nepieciešamās praktiskās un teorētiskās zināšanas.

Nepieciešams definēt un pilnveidot tiesneša palīga amatu, tā nosacījumus, tostarp domājot par tiesneša palīgu kā tiesu sistēmas amatpersonu, kas patstāvīgi var pieņemt vienkāršus (rutīnas) lēmumus noteiktu kategoriju lietās. Īpaši aktuāli tas varētu būt, pilnībā ieviešot elektronisko lietu.

Vienlaikus paredzams, ka dažādu un jaunu tehnoloģiju, mākslīgā intelekta attīstības un arvien aktīvākas izmantošanas tiesu darbā rezultātā, kā arī ņemot vērā citus objektīvus apstākļus, tostarp, piemēram, samazinoties lietu skaitam, notiks cilvēkresursu samazināšana, tiesu sistēmai nodoto saimniecisko resursu apjoma pārskatīšana. Tas nozīmē, ka jāapzina, jāmonitorē un jāprognozē tiesu sistēmas dažādo resursu, tostarp cilvēkresursu, nepieciešamība.

Tiesu varas neatkarības un tiesu sistēmas efektīvas darbības nodrošināšanā ļoti būtiska loma ir Tieslietu padomei, noskaidrojot, definējot un īstenojot tiesu sistēmas attīstības uzdevumus, kā arī popularizējot tiesneša amatu.

II Apgabaltiesas attīstība stratēģiskās vadības jomā

Likuma „Par tiesu varu” 35.panta pirmā daļa noteic, ka Administratīvā apgabaltiesa ir viena no sešām apgabaltiesām Latvijas Republikā. Administratīvā apgabaltiesa ir pirmās instances tiesa administratīvajām lietām, kuras saskaņā ar speciālajiem likumiem ir tai piekritīgas. Apgabaltiesa ir apelācijas instance administratīvajām lietām, kuras ir izskatījusi Administratīvā rajona tiesa. Administratīvā apgabaltiesa ir neatkarīga tiesu varas iestāde un tiesu sistēmas sastāvdaļa, kas īsteno tiesu varu Latvijas Republikā saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi, likumu „Par tiesu varu” un citos likumos noteikto apgabaltiesas kompetenci.

Administratīvās apgabaltiesas tiesnešiem ir būtiska loma tiesiskuma nodrošināšanā, tiesisko interešu aizsardzība un tiesu prakses veidošanā un attīstībā lietās, kuras apgabaltiesa ir galīgā vai vienīgā tiesu instance.

Tiesiskums, godīgums, profesionalitāte, pastāvīga profesionālā pilnveidošanās un atbildība par uzticētajiem pienākumiem ir vērtības, kas saista savā darbībā apgabaltiesas tiesnešus un darbiniekus.

Stiprinot sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, jāturpina saglabāt apgabaltiesas kā būtiskas tiesu sistēmas sastāvdaļas vērtības: tiesas neatkarība un pieejamība, kvalitatīvi un argumentēti nolēmumi, lietu izskatīšana saprātīgos termiņos, tiesas klientu apkalpošanas augsts standarts.

Nolēmumu argumentācijas kvalitātes standarta paaugstināšanas mērķa sasniegšanas nolūkā apgabaltiesai jāturpina jau aizsāktais konstruktīvais dialogs, tostarp organizējot kopsapulces, ar Administratīvo rajona tiesu un Senāta Administratīvo lietu departamentu, pārrunājot un risinot aktuālos tiesu prakses jautājumus, analizējot judikatūru.

Apgabaltiesā ir aizsākta virkne aktivitāšu, kas vērstas un tiesas darba optimālu organizēšanu, tādēļ ir jāturpina regulāras (vismaz 2 reizes mēnesī) klātienē darba sanāksmes ar tiesnešiem, kurās tiesnešu kolektīvs tiek informēts un ar kolēģiem tiek diskutēts par aktualitātēm tiesu sistēmā, tiesnešu pašpārvaldes (Tiesnešu ētikas komisijas, Tiesnešu disciplinārkolēģijas) pieņemtajiem lēmumiem, aktuālo judikatūru,

mācībās/semināros iegūto informāciju, dažādiem ar apgabaltiesas kā iestādes un tiesnešu darbu saistītiem jautājumiem.

Tuvākajā laikā būs svarīgi nodrošināt tiesas sagatavošanu elektronisko lietu izskatīšanai.

Apgabaltiesā ir jāturpina apkopot un analizēt informāciju par lietu izskatīšanas termiņiem; jānoskaidro, jāanalizē un jānovērš apstākļi, kas kavē konkrētu lietu, vai konkrētu kategoriju lietu izskatīšanu; jāseko līdzi izmaiņām lietu kategorijās un apjomos, tostarp iegūstot informāciju no pirmās instances tiesas.

Ir svarīgi nodrošināt tiesas kolēģiju saskanīgu darbību.

Jārod iespējas konstatēt sabiedrībai nozīmīgas un aktuālas lietas, informēt par šo lietu izskatīšanas gaitu un rezultātiem.

Būtu lietderīgi, ja apgabaltiesā varētu darboties tiesas konsultants, kas sniegtu atbildes uz jautājumiem saistībā ar administratīvo procesu, nodrošinātu, piemēram, izglītojošas konsultācijas studentiem, kuriem ir interese par administratīvajām tiesībām un kuri veic pētniecisko vai prakses darbu administratīvajās tiesībās.

III Tiesnešu vadība

Tiesnešu vadības pamatmērķis ir nodrošināt kvalitatīvu un savlaicīgu lietu izskatīšanu. Tiesnešu profesionālās prasmes un emocionālā labsajūta kolektīvā ir svarīga šī mērķa sasniegšanai.

Mērķa sasniegšana nodrošināma, sniedzot tiesnešiem atbalstu un pamudinājumu profesionālo kompetenču attīstīšanai un zināšanu papildināšanai. Veicināma un turpināma tiesnešu specializācija konkrētu kategoriju administratīvo lietu izskatīšanā, jo tā nodrošina kvalitatīvāku un arī ātrāku tiesvedības procesu. Jāatzīmē, ka tiesnešiem šobrīd ir nodrošinātas iespējas piedalīties dažādos apmācības procesos, gan Latvijā, gan ārvalstīs, apgabaltiesas tiesneši šīs iespējas izmanto, tomēr noslodzes dēļ tiesneši no mācībām mēdz arī atteikties.

Būtiski ir nodrošināt vienmērīgu tiesnešu noslodzi, ievērojot lietu skaitu un to saturisko apjomu.

Ievērojot to, ka lietu izskatīšana notiek trīs tiesnešu sastāvā, optimāls ir risinājums, kad ir pilni kolēģiju sastāvi un tiesas priekšsēdētājs. Secīgi optimālais tiesnešu skaits būtu apgabaltiesā paredzētie 22 tiesneši.

Svarīga ir savstarpēja tiesnešu komunikācija, kas tiek veicināta klātienē darba sanāksmēs. Nepieciešams regulāri analizēt un apspriest tiesu praksi, tostarp veicot labo prakses piemēru apzināšanu, kā arī noskaidrojot iemeslus lietās, kurās kasācijas instances tiesa atcēlusi apgabaltiesas nolēmumu.

Apgabaltiesas tiesneši piedalās tiesnešu pašpārvaldē, dažādās darba grupās, kas arī turpmāk būtu atbalstāms un veicināms.

IV Personāla vadība un administratīvā vadība

Tiesas darba nodrošināšanai ir svarīgs tās personāls. Tiesas kā iestādes darbības uzdevums ir gan sniegt kvalificētu un savlaicīgu atbalstu tiesnešiem viņu amata pienākumu pildīšanai, gan vienlaikus nodrošināt kvalitatīvu un uz tiesas klientu vērstu pakalpojumu sniegšanu.

Tiesas vadības uzdevums ir tiesas darbinieku piederības sajūtas tiesai nostiprināšana un pēc iespējas komfortablāku darba apstākļu radīšana.

Tiesas personāla vadībai ir jābūt motivējošai, tādai, kas veicina darbinieka vēlmi sasniegt labus darba rezultātus, attīstīties pašam, strādāt tieši šajā kolektīvā. Ir nepieciešama individuāla pieeja katram darbiniekam, lai uzlabotu darba efektivitāti, lai katrs darbinieks justos novērtēts. Tāpat ir nepieciešamas un turpināmas tiesas vadības sanāksmes ar darbiniekiem, pārrunājot jautājumus, kas skar tiesas darba organizāciju, informējot par aktualitātēm tiesu sistēmā un apgabaltiesas darbā, uzklausot darbinieku vēlmes un ierosinājumus.

Apgabaltiesa jau ilgstoši saskaras ar tiesas darbinieku mainību. Tas nozīmē, ka ir nepārtraukta nepieciešamība veikt jauno darbinieku apmācību, tajā iesaistot tiesas darbiniekus ar pieredzi un tiesnešus. Ir izstrādāti darbinieku amata apraksti, tomēr konkrētu darba pienākumu izskaidrošana katram darbiniekam veicina izpratni par pienākumiem un prasībām to izpildē, proti, pienākumiem ir jābūt saprotamiem un loģiskiem, lai to izpilde būtu atbilstoša tiesas un tiesneša prasībām.

Administratīvajā apgabaltiesā tiesnešu palīgu kandidātiem tiek izvirzīti augsti kritēriji. Proti, tiesnešu palīgiem ir jābūt zinošiem administratīvajās tiesībās. Notiek viņu zināšanu testēšana, kas būtu saglabājama.

Ņemot vērā, ka tiesu darbinieku apmācību plānošana un nodrošināšana ir Tiesu administrācijas kompetencē, tad sadarbībā ar to ir veicināmas tiesnešu atbalsta personāla apmācības.

Joprojām ir aktualizējams jautājums par tiesas darbinieku atalgojuma konkurētspēju un meklējamās iespējas atalgojuma paaugstināšanai.

Ievērojot likuma „Par tiesu varu” 40.panta pirmajā un trešajā daļā un 33.panta trešās daļas 2.punktā noteikto, ka apgabaltiesas priekšsēdētājs cita starpā nosaka priekšsēdētāja vietnieka amata pienākumus, vēlos norādīt, ka Administratīvās apgabaltiesas darbības koncepcijā minēti jautājumi risināmi ciešā sadarbībā ar tiesas priekšsēdētāju, ņemot vērā tiesas priekšsēdētāja redzējumu, izvirzītos mērķus un uzdevumus.

Administratīvās apgabaltiesas tiesnese

Sandra Gintere